

M. NOTH, *Geschiede Israels*, Göttingen, Vandenhoeck und Ruprecht, 1950; viii 395 pp., met bygevoegde kaart; gebind DM19,80.

Hierdie nuutste geskiedenis van die Godsvolk onderskei hom in baie opsigte van sy voorgangers. Oor die ontwikkeling van die begrip „Geskiedenis van Israel” deur die eeue heen of ook maar net gedurende die laaste honderd jaar sou ’n interessante opstel geskryf kan word. Daar is ’n lang afstand tussen ’n Bybels-teologiese konsepie soos in AUGUSTINUS se *Godsstaat*, boek XV-XVIII, en ’n profaan-pragmatiese geskiedverhaal soos EWALD honderd jaar gelede gebied het; amper dieselfde afstand is egter ook aanwesig tussen die laasgenoemde werk en die studie van NOTH.

Die verskil lê in die laaste geval nie soseer in die prinsipiële onderstellings nie as wel in die historiese metode self. Die fenomenale vermeerdering van ons kennis omtrent die ou Oosterse geskiedenis voor en tydens die tydperk waarvan die Bybel ons verhaal maak dit onmoontlik om Israel as ’n geïsoleerde grootheid te behandel. In sy sosiale en politieke geskiedenis maak Israel een deel uit met die hele nabye Ooste. Voorspoed en teenspoed in die koningstyd was afhanklik van die staatkundige konstellasië in Voor Asië en Egipte.

Daarby kom dan die resultate van die ondersoekings van die Palestynse bodem. Hoewel hulle uiters selde ’n werklike sensasie oplewer het — met uitsandering natuurlik van die Dooie See manuskripte — het deur die geduldige arbeid van die laaste halwe eeu so ’n belangrike hoeveelheid kleinighede aan die lig gekom, dat dit op sigself reeds genoeg sou wees om ’n heeltmal nuwe geskiedenis van Israel te skrywe.

Hierdie twee terreine van wetenskaplike ondersoek lewer onweerspreklike feite op. Anders staan dit helaas nog altyd met die resultate van die literêr-historiese ondersoek van die boeke van die O.T. Aangaande die tydstip van ontstaan, saamstelling en geskiedkundige betroubaarheid van die O.T.-iese geskrifte bestaan daar nog altyd geen algemene ooreenstemming nie. Hier het die historikus nie altyd ’n vaste voet nie. Wel bestaan daar teenwoordig, veral op grond van die resultate van die twee ander studieverdele, die neiging om die historiese waarde van die A.T. heel wat hoër te skat as wat vroeër dikwels gesoen is, maar by die verwerking vandie O.T.-iese gegewens speel persoonlike voorkeur en smaak, gevoeg by wysgerige of godsdienstige oortuigings, ’n belangrike rol. Ons kan dit ook opmerk by die werk van

NOTH, wat ons lankal moes bespreek, die nuutste samevatting van ons kennis omtrent daardie merkwaardigste volk wat die wêreld ken. Dit behandel die geskiedenis van die intog in Kanaän tot die mislukking van die opstand van Barkochba in 135 na Chr. Die manier waarop die geskiedenis van Israel in die grotere verband van die voor-Asiatiese politieke en maatskaplike ontwikkeling gebring is, mag voorbeeldig genoem word. Tiperend is in hierdie verband dat die derde deel, wat die periode van kort na die sogenaamde ryksplitsing tot die opstand van die Makkabeërs behandel, die titel dra „*Israel unter der Herrschaft altorientalischer Grossmächte.*” Hier het die skrywer definitief gebreek met die fiksie as sou Israel in die negende en volgende eeue nog 'n selfstandige buitenlandse politiek gevoer het. In werklikheid moet ons agtereenvolgens van 'n Aramese, Assiriese, Babiloniese, Persiese en Griekse tydvak spreek.

Ook die ondersoek van Palestina bo en onder die grond kom ten volle tot sy reg. Die skrywer maak veral 'n nuttige gebruik van die resultate van die territoriale geskiedenis, soos dit in die skool van ALT nie die minste deur homself in 'n reeks van studies behandel is. Daardeur kom 'n hele aantal gebeurtenisse in 'n duideliker lig te staan, en kry skynbaar onbelangrike mededelings uit die O.T. 'n uiters opmerklieke reliëf.

Maar baie lesers sal beswaar maak teen die manier waarop die oorlewerings, wat in die O.T. te boek gestel word, hier verwerk word. Ons moet vooropstel dat die skrywer nie willekeurig te werk gaan nie. Voordat hy hierdie geskiedenis van Israel die lig laat sien het, het hy eers in sy „*Ueberlieferungsgeschichtliche Studien I*” (1943) en sy „*Ueberlieferungsgeschichte des Pentateuch*” (1948) rekenskap van sy letterkundige metodes afgelê. 'n Grondige kritiek van sy geskiedvoorstelling behoort daardie twee werke, so goed as sy kommentaar op die boek *Josua* (1938) mee in aanmerking te neem.

Dis hier nie die plek om so 'n kritiek te lewer nie. Dit sou heel wat meer plaasruimte verg as wat 'n tydskrif kan afstaan. Daarom moet die resensent volstaan met as sy samevattend indruk dit uit te spreek, dat NOTH partymaal teveel vertrouwe in die resultate van sy literêr-historiese arbeid het, en te min in die berigte wat die O.T. soos dit nou is ons bied. Dis nie sonder bedenking as 'n skrywer oor die geskiedenis van Israel sy eie studies amper meer siteer as die teks van die O.T. self nie.

Die gevolge van hierdie metode blyk veral by die behandeling van die oudste tydperk. Soos ons gesien het begin die boek met die ondersoek na die besetting van Kanaän deur die Israëliete. Wat daaraan voorafgaan, die woestyntog, die bevryding uit Egipte, die aartsvadersgeskiedenis, word eers in 'n latere hoofstuk onder die titel „*Die Traditionen des sakralen Zwölfstämmebundes*” behandel. Die resultaat van sy „*ueberlieferungsgeschichtliche*” (so 'n woord is alleen

in die Duits bestaanbaar!) ondersoek op hierdie gebied is, dat ons prakties geen enkele sekerheid daaromtrent besit nie.

Dit laat mens onwillekeurig dink aan KUENEN se revolusionêre daad om sy „*De godsdienst van Israel tot den ondergang van den Joodschen staat*” (1869) te begin met 'n skets van die godsdienstige toestand van Israel in die agste eeu. Uit die „*Levensbericht van Abraham Kuenen*” deur W. VAN DER VLUGT (1893) weet ons dat dit slegs die aanmoediging van Mev. KUENEN was, wat die grootmeester van die negentiende eeu daartoe gebring het, sy skroom hierin te oorwin: „Als ge dien opzet waarlijk voor den besten houdt,” so moet sy vir hom gesê het, „doe het dan zoo.”

Die agtergrond van KUENEN se opset was sy oortuiging omtrent die datering en samestelling van die Pentateuch. Dieselfde faktore het ook by NOTH gewerk. Maar tog is die verskil opmerklik: KUENEN het geen sekerheid voor die agste eeu gevind nie, NOTH reken dat die geskiedenis van die twaalfde eeu af in groot trekke agterhaalbaar is. Dit is reeds 'n aansienlike wins. Maar die kans is groot dat later geslagte die uiteenrafeling van die tradisies deur die hand van NOTH nie die laaste woord sal ag nie, en dat hulle meer historiese sekerheid in die verhale oor Moses of Abraham sal aanneem as wat NOTH gedoen het. In die besonder is dit waarskynlik dat die gestalte van Moses skerper omlyn sal word. NOTH ontken 'n samehang tussen die bevryding uit Egipte en die wetgewing op die Sinai. Daarmee hang saam, dat volgens hom daar oorspronklik geen verband tussen Moses en die Sinaigeskiedenis was nie. (p. 118). Volgens die resensent is dit nie moontlik om die eenstemmige uitspraak van die tradisie op so 'n manier te elimineer nie.

Daarom is na die mening van die resensent die hoofstuk wat die voorgeskiedenis van Israel behandel dié wat die meeste kritiek sal uitlok. Dit sou egter jammer wees, as dit tot gevolg sou hê dat die behandeling van die geskiedenis na die jaar 1200 minder aandag sou kry as wat dit verdien. Ons het reeds by besprekings in ander periodieke opgemerk, dat dit die geval sou kan wees. En dit beteken 'n onreg teenoor die skrywer en die boek, wat skatte aan kennis en insig bevat. Veral is waardevol dat die skrywer ook die tydperk tussen die Ou en die Nuwe Testament en die opstande teen die Romeine in die eerste en tweede eeu behandel. Ook in hierdie opsig onderskei die boek hom van sy twee Duitse voorgangers, die werke van KITTEL en SELLIN. Waar die veelsins voortrefflike werk van RICIOTTI sowel in sy Italiaanse origineel as in sy Franse vertaling vir die meeste van ons lesers ontoeganklik is, kan ons hulle nie genoeg aanbeveel om die boek van NOTH aan te skaf nie. Alleen al om die behandeling van hierdie twee tydperke is dit vir die teoloog van groot nut. Sowel die Outestamentikus as die Nutestamentikus kan daar met vrug gebruik van maak.

A. VAN SELMS.